

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2485

av Cecilia Widegren m.fl. (M)

Ett långsiktigt normarbete – en fördjupad ANDT-strategi

Innehållsförteckning

- 1 Innehållsförteckning
- 2 Förslag till riksdagsbeslut
- 3 Moderata värderingar och utgångspunkter
- 4 Alliansregeringens reformer
 - 4.1 Samlad strategi för ANDT-frågor
 - 4.2 Stärkt förebyggande ANDT-arbete – en miljard kronor
 - 4.3 Fokus på kvalitet och tillgänglighet inom missbruks- och beroendevård
 - 4.4 En ny alkohollag
 - 4.5 En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning
 - 4.6 Nikotinläkemedel i detaljhandeln
 - 4.7 Alkoholserving på särskilda boenden
 - 4.8 Kontroll och tillsyn vid försäljning av tobak och folköl
- 5 Fyra samhällsutmaningar gällande alkohol, narkotika, dopning och tobak
 - 5.1 En restriktiv alkoholpolitik – i nya mönster och trender
 - 5.2 Framväxt av designade droger – nya varianter av narkotika
 - 5.3 Användande av dopning – fara för hälsa och idrott
 - 5.4 Tobakens samband med ohälsa – ett normarbete
- 6 Ta fram en fördjupad och förnyad ANDT-strategi

2. Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att denna mandatperiod ta fram en utvecklad förnyad ANDT-strategi samt strategier för genomförande och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samhällets insatser ska fokuseras på att minska tillgången till droger och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt under mandatperioden ta fram en strategiplan för hur vi fortsatt kan utveckla det förebyggande arbetet mot bruk av alkohol bland minderåriga och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av möjligheterna att bedriva gårdsförsäljning av lokalproducerat öl, vin och cider under kontrollerade former i Sverige med ett bibehållet monopol för Systembolaget att sköta alkoholförsäljning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt under mandatperioden ta fram en strategiplan för hur vi fortsatt kan utveckla det förebyggande arbetet mot bruk av narkotika bland minderåriga och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i samband med familjeklassificering utan dröjsmål överväga också andra åtgärder på kort och lång sikt, såsom att se över redskapen för polisen, tullen och Folkhälsomyndigheten, och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma till riksdagen med förslag om att möjliggöra ett temporärt förbud för en substans gällande ett år under den tid prövning och klassificering pågår och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över platserna inom tvångsvården av missbrukare och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt under mandatperioden ta fram en strategiplan för hur vi fortsatt kan utveckla det förebyggande arbetet mot bruk av dopning bland minderåriga t.ex. genom klassificering av substanser och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt under mandatperioden ta fram en strategiplan för hur vi fortsatt kan utveckla det

förebyggande arbetet mot bruk av tobak bland minderåriga och tillkännager detta för regeringen.

3. Moderata värderingar och utgångspunkter

Varje enskild människa är den viktigaste utgångspunkten för Moderaternas politik och vårt samhällsengagemang. Våra värderingar formas av vår syn på människan. Vi ser hela människan. Vi vet att varje människa har stora förmågor och möjlighet att utveckla dessa och växa när man möter nya utmaningar, samtidigt som människan ibland ställs inför svåra situationer och prövningar där man behöver hjälp och stöd, ibland mer än samhället förmår att klara av.

Sverige är ett av världens bästa länder att växa upp i och leva ett långt och berikande liv. Det ska fortsatt vara så. Sverige ska vara ett land där alla blir sedda, hörda och lyssnade på oavsett kön, ålder, bakgrund och varierande erfarenheter. Många människor i Sverige mår mycket bra och lever fantastiska liv långt upp i åren. Samtidigt finns det barn, unga och vuxna som inte har det bra. Det finns de som växer upp och lever i en miljö som ibland är direkt skadlig och farlig.

Ett långvarigt och omfattande missbruk av alkohol, narkotika, dopning eller tobak är förenat med fara för livet. Detta är ett faktum, samtidigt kan bruk av alkohol exempelvis i samband med måltider utgöra en stor njutning. Balans är lika viktigt här som i andra delar av livet. Att bedriva ett förebyggande hälsoarbete är en självklarhet så att fler får tillgång till ny kunskap och beprövad erfarenhet. Samtidigt bestämmer människor själva över sina egna liv.

Det betyder inte att man har rätt att förstöra andra människors liv, exempelvis sina egna barns uppväxt, med ett omfattande missbruk som leder till att man inte kan ge dem den omvårdnad och det stöd som alla barn och unga har rätt till. Vi vill hjälpa människor som behöver stöd, vård och behandling. Det ska vi göra genom att vidta en gedigen analys som betraktar verkligheten ur olika perspektiv, utan den analysen kan vi inte lösa dagens och morgondagens brister och utmaningar.

Den restriktiva politiken gällande alkohol, narkotika, dopning och tobak som Sverige bedrivit har tjänat oss väl. Det betyder dock inte att det inte finns problem och utmaningar. Det finns det exempel på. Vi strävar efter att hitta en väl avvägd balans mellan restriktivitet å ena sidan och ökade möjligheter exempelvis för gårdsförsäljning av lokalproducerat öl, vin och cider å den andra sidan.

Att gräva ned sig i skyttegravar på ömse sidor om linjerna för restriktivitet kontra liberalisering gällande såväl alkohol som tobak leder inte till något konstruktivt. Vi avser att analysera förslag som t.ex. utredningen om tobaksdirektivet kommit fram till och avser att pröva förslagen noggrant.

Vi vill fortsatt sträva att nå närmare visionen om ett Sverige fritt från narkotika och dopning.

Vår utgångspunkt är att förslag till reformer måste prövas mot vad de offentliga finanserna ger utrymme för och samhällsekonomin medger.

4. Alliansregeringens reformer

Alliansregeringens reformer gällande frågor som rör alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT) är omfattande. De nedanstående reformerna speglar den strävan Alliansen har att dels ta fram och genomföra en samlad och nationell ANDT-strategi, dels föra en politik som strävar efter att i dessa känsliga frågor nå en balans och avvägning mellan olika motstridande intressen. Det handlar om alla vuxna människors rätt till att fatta självständiga beslut om exempelvis att röka cigaretter, som är farliga för hälsan, samtidigt som strävan hela tiden är att uppnå en förbättrad folkhälsa.

4.1 Samlad strategi för ANDT-frågor

I mars 2011 fattade riksdagen beslut om att anta alliansregeringens proposition En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (2010/11:47). Den samlade strategin slår fast att det övergripande målet är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, samt minskade medicinska och sociala skador orsakade av bruk av alkohol och ett kontinuerligt minskat bruk av tobak.

Den fastlagda strategin anger mål, prioriteringar och inriktning för samhällets samlade insatser under perioden 2011–2015. Förutom det övergripande målet redovisar strategin sju långsiktiga mål till vilka ett antal prioriterade mål som ska uppnås och knyta ihop strategin.

Dessa mål omfattar tillgångs- och tillgänglighetsbegränsande arbete, skydd av barn och ungdomar, förebyggande arbete, tidiga insatser, vård och behandling samt riktlinjer för samarbetet med andra länder i dessa frågor inom EU och med länder utanför EU.

Strategin för alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT) och spel ingår som ett av elva målområden i regeringens folkhälsopolitik. Inom ramen för denna folkhälsopolitik sker en uppföljning av det övergripande nationella målet för arbetet gällande en bättre folkhälsa.

Alliansregeringen gav Statskontoret i uppdrag att utvärdera och analysera den fastlagda ANDT-strategin, avvägningarna och uppnådda resultat. Uppdraget skulle redovisas till regeringen senast i april 2015. Statskontorets utvärdering är nu framlagd och redovisad. Statskontorets övergripande slutsats är att den samlade strategins utformning i stort sett varit ändamålsenlig för att komma till rätta med de problem som bruk och missbruk av alkohol, narkotika, dopning och tobak orsakar.

Strategins struktur av mål har förankrat målen för regeringens ANDT-strategi på nationell, regional och lokal nivå. Den gjorda uppföljningen av målen har blivit mer samordnad än tidigare. Många av de åtgärder som regeringen finansierat inom ramen för strategin har förutsättningar att vara verkningsfulla på längre sikt. Barn och unga har varit en tydligt prioriterad grupp. (Källa: Statskontoret.)

4.2 Stärkt förebyggande ANDT-arbete – en miljard kronor

Alliansregeringen har sammanlagt satsat en miljard kronor för att utveckla och stärka det förebyggande och behandlande arbetet gällande barn och unga avseende alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT). I all korthet är den samlade utvecklingen inom områdena ANDT varierande.

Exempelvis har andelen 15- och 16-åringar som uppger att de dricker alkohol tydligt minskat sedan mitten av 2000-talet, dock från en relativt hög nivå. Andelen i samma åldersgrupper som någon gång provat narkotika ökade under 1990-talet för att därefter sjunka fram till år 2007. Under år 2008 skedde en viss uppgång och därefter har utvecklingen varit stabil och lite sjunkande med 8 procent pojkar och 5 procent flickor år 2012 som säger att de någon gång provat narkotika. När det gäller konsumtion av tobak i samma åldersgrupper har den minskat sedan början av 2000-talet. Men samtidigt har tyvärr debutåldern för att påbörja rökning gått ner i åldrar, framförallt gällande flickor.

4.3 Fokus på kvalitet och tillgänglighet inom missbruks- och beroendevård

Alliansregeringen beslutade i april 2008 att tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av den samlade missbruks- och beroendevården, Missbruksutredningen. Denna utredning bildade en grund för den proposition regeringen lade fram i mars 2013.

I propositionen (2012/13:77 God kvalitet och ökad tillgänglighet inom missbruks- och beroendevården föreslås ändringar i såväl hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) som i socialtjänstlagen (2001:453). I all korthet innebär förändringarna bland annat att det införs en skyldighet för landsting och kommuner att ingå gemensamma överenskommelser om samarbete när det gäller personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel eller dopningsmedel.

Syftet med detta är att stärka samverkan mellan landsting och kommuner för att bättre tillgodose de tydliga behov av vård, stöd och behandling som finns för de personer som lever i ett missbruk och deras familjer. Alliansregeringens tydliga bedömning var vidare att landsting och kommuner bör ha ett fortsatt gemensamt ansvar för missbruks- och beroendevården.

4.4 En ny alkohollag

Alliansregeringen lade i mars 2010 fram propositionen (2009/10:125) En ny alkohollag. Detta förslag bygger vidare på den breda samsyn som finns i Sverige om att föra en fortsatt restriktiv alkoholpolitik som tjänat oss väl. Alkohollagen blev genom åren dock på grund av bland annat alla tillägg och förändringar alltmer svåröverskådlig. Detta är ett av huvudskälen till den nya alkohollagen – att göra den mer överskådlig och tydligare.

Därtill genomförs ett antal ändringar som bland annat avser serveringsregler. Den som bedriver cateringverksamhet ska kunna få ett stadigvarande serveringstillstånd. Rumsservering ska vara uttryckligen tillåtet på hotell som har restaurang med serveringstillstånd. Flera tillståndshavare ska kunna få serveringstillstånd gällande gemensamt serveringsutrymme.

Vidare innebär den nya alkohollagen att det blir tillåtet att arrangera mässor och liknande event med provsmakning av alkoholdrycker till allmänheten. Därtill att erbjuda provsmakning av gårdsproducerade alkoholdrycker samt att krydda brännvin för servering som snaps vid det egna serveringsstället.

4.5 En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning

Alliansregeringen överlämnade den 28 oktober 2010 propositionen En effektivare narkotika- och dopningslagstiftning (2010/11:4). I denna föreslås bland annat att det i lagen om kontroll av narkotika (1992:860) införs en bestämmelse som möjliggör att hantera narkotika för industriella ändamål. Detta i syfte att göra det möjligt att narkotikaklassa GBL och 1,4 butandiol som innan denna lagförändring trädde i kraft var registrerade som hälsofarliga varor.

Därtill föreslog alliansregeringen att i avvaktan på att regeringen beslutar om att förklara en substans som narkotika eller hälsofarlig eller i avvaktan på att beslutet ska träda i kraft, ska det vara möjligt, till skydd för enskildas liv att omhänderta och förstöra vissa substanser som kan antas komma att användas i missbrukssyfte. Som ett led i detta infördes en ny lag som ger polismän och tulltjänstemän rätt att omhänderta substanser.

4.6 Nikotinläkemedel i detaljhandeln

I mars 2008 trädde lagen i kraft som bygger på alliansregeringens proposition (2007/08:17) Nikotinläkemedel i detaljhandeln. Det övergripande syftet med förslaget var att bryta upp Apoteket AB:s ensamrätt att sälja receptfria och receptbelagda nikotinläkemedel till enskilda konsumenter.

Regeringens förslag innebär att ensamrätten upphör för Apoteket AB och att de företag som vill sälja receptfria läkemedel ska anmäla detta till den kommun där de avser att bedriva försäljning. Därefter har de rätt att bedriva handel och i gengäld utövar de så

kallad egenkontroll. Den nödvändiga tillsynen ska utövas av berörd kommun och Läkemiddelsverket.

4.7 Alkoholservering på särskilda boenden

Alliansregeringen införde i juni 2012 genom beslut i riksdagen att det blir tillåtet att servera bland annat vin, starköl och spritdrycker till boende och besökare till denne på särskilda boenden vid vilka måltidsservice sker. Det innebär i praktiken att ett undantag görs från huvudregeln i alkohollagen (2010:1622) vad gäller krav på serveringstillstånd.

Förslaget innebar vidare att den som bedriver servering av alkoholhaltiga drycker vid ett sådant särskilt boende ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över serveringen. För denna egenkontroll ska det upprättas ett för verksamheten lämpligt program.

Om den som inför alkoholservering vid ett särskilt boende inte följer bestämmelserna i alkohollagen om ordning och nykterhet, åldersgränser och utlämnande av alkoholdrycker ska varning eller förbud kunna användas som lämpliga påföljder vid en ingripande åtgärd mot misskötsel av förtroendet.

4.8 Kontroll och tillsyn vid försäljning av tobak och folköl

I maj 2014 införde alliansregeringen genom beslut i riksdagen att det i alkohollagen (2010:1622) och tobakslagen (2009:730) bestämmelser som ger kommunerna möjlighet att genomföra så kallade kontrollköp av tobak och folköl i syfte att kontrollera att den som säljer och lämnar ut dessa varor alltid säkerställer att mottagaren har uppnått den ålder som respektive lag föreskriver, d.v.s. 18 år. Den som genomför kontrollköp måste själv givetvis ha fyllt 18 år.

5. Fyra samhällsutmaningar gällande alkohol, narkotika, dopning och tobak

De fyra samhällsutmaningar som vi tar upp i denna motion är långt ifrån alla utmaningar som samhället står inför gällande alkohol, narkotika, dopning och tobak. Däremot menar vi att dessa ger en tydlig bild av den omfattande förändring och utveckling av problem som vi står mitt i redan idag.

5.1 En restriktiv alkoholpolitik – i nya mönster och trender

Det finns en bred samsyn i Sverige om att föra en restriktiv alkoholpolitik. Vi strävar efter att fullfölja, utveckla och modernisera denna politik i en tid av nya mönster och trender gällande konsumtion av alkohol. Det finns en tudelad bild av användningen av alkohol. Den ser vi och avser att fortsätta följa framöver.

Forskningen visar att omfattningen av alkoholproblem till största delen beror på den allmänna konsumtionsnivån av alkohol i samhället. Sambanden som forskningen talar om är att med stigande medelkonsumtion blir också andelen storkonsumenter större. Denna andel storkonsumenter är sammankopplad till antalet medicinska och sociala problem.

Det är därtill, trots att storkonsumenter och de som har ett alkoholberoende löper störst risk för skador, så att det största antalet skador relaterade till alkohol sker bland den majoritet av befolkningen som dricker mindre. Detta beror på att de är så många fler. Detta samband är en av grunderna till varför Sveriges alkoholpolitik till betydande delar är inriktad på att sänka den totala konsumtionen av alkohol. (Källa: Statens folkhälsoinstitut, kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010.)

Den genomsnittliga alkoholkonsumtionen i Sverige har sedan 1996 ökat med omkring drygt 13 procent. Däremot har konsumtionen till och med 2010 sjunkit jämfört med toppåret 2004. Denna minskning är mer märkbar bland yngre än äldre, och mer bland män än kvinnor.

Trenden är vidare att andelen tonåringar som inte dricker alkohol har ökat under perioden 2004–2010. År 2010 var det drygt 4 av 10 pojkar och knappt fyra av tio flickor som inte alls drack alkohol. Trots att andelen unga vuxna som har riskabla alkoholvanor minskar är det just bland dem vanligare med riskabla alkoholvanor. I EU är exempelvis ett av fyra dödsfall bland unga män i åldern 15 till 29 år relaterat till alkohol.

Konsumtionsmönstret har skiftat genom åren vad gäller vilken sorts alkohol som konsumeras. Den framväxande trenden är att svenskar dricker mindre av spritdrycker och folköl, jämfört med när vi år 1995 blev medlemmar i EU, och mer av vin och starköl. (Källa: Kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010.)

Forskning visar samtidigt att ålder har betydelse för de effekter alkoholen har gällande människors hälsa och välbefinnande. Det finns en positiv effekt av låg eller måttlig alkoholkonsumtion, hos personer som samlad grupp betraktat, när de är över 50 år.

I en forskningsstudie gällande kvinnor över 70 år fann man ett samband mellan måttlig alkoholkonsumtion och såväl livskvalitet som överlevnad. Enligt den tidigare refererade rapporten från Statens folkhälsoinstitut så är slutsatsen att även om det är socialiserandet i samband med intaget av alkohol, inte alkoholen i sig, så är de positiva effekterna som uppnås med hjälp av alkohol verkliga.

Denna tudelade bild av alkohol är viktig att se och förstå. Alkohol i samband med exempelvis en god middag kan vara en ren upplevelse av njutning. Man vet samtidigt att bruk och framförallt missbruk av alkohol skadar väldigt många människor, inte minst barn som växer upp med föräldrar som har alkoholproblem.

Det finns en stömlinje, Alkohollinjen, dit människor med alkoholproblem och även deras anhöriga kan vända sig för att få stöd och hjälp.

I denna tudelade verklighet är det viktigt att finna så väl avvägda alkoholpolitiska förslag som möjligt i syfte att hitta en balans mellan restriktivitet och frihet. Vilka redskap och medel är rimliga att använda för att balansera de olika perspektiven gällande bruk av alkohol?

Därtill växer nya mönster och möjligheter fram när det gäller exempelvis gårdsförsäljning till turister av lokalproducerad alkohol. Vi vill möjliggöra gårdsförsäljning av lokalproducerat öl, vin och cider att kunna bedrivas under kontrollerade former i Sverige med ett bibehållet monopol för Systembolaget att sköta alkoholförsäljning.

5.2 Framväxt av designade droger – nya varianter av narkotika

Framväxten av nya designade droger tycks inte avta, snarare accelerera. Utvecklingen gällande användandet av nya designade droger är oroande. Drogen Spice är ett tydligt exempel. Spice är syntetiska varianter av cannabinoider och en blandning av torkade växter som ger en effekt liknande cannabis. Då det handlar om modifierade versioner av mer välkända preparat kan det vara lättare att överdosera och det kan ge allvarliga biverkningar. Enbart förra året, 2014, anmäldes över 300 överdoseringar av Spice till giftinformationscentralen.

I svensk lag klassificeras substanser individuellt för att det hittills har ansetts vara det mest rättssäkra sättet att avgöra om den aktuella substansen har sådana egenskaper och effekter som anges i narkotikastrafflagen. Ett alternativt sätt är emellertid att använda en generisk definition, så kallad familjeklassning, där man klassar en hel grupp substanser och ämnen som har en gemensam struktur.

En tydlig fördel med familjeklassning är att rättssamhället då kan ligga i framkant istället för ständigt befinna sig i tidsnöd i den allt snabbare utvecklingen. Den främsta nackdelen är att om det finns minsta tvekan kommer ärendet behöva avgöras i domstol. Detta är en process som kan ta flera år.

I och med framväxten av nya designade droger är det lätt att ändra sammansättning av substanser för att kringgå narkotikaklassning. Detta är en betydande utmaning för våra möjligheter att motverka utvecklingen där en del unga människor idag verkar betrakta de nya designade drogerna som ytterligare bara ett medel att festa och ha kul.

Det finns idag så många olika droger att de måste delas upp i kategorier utifrån hur de påverkar kroppen. Enligt EU:s drogobservatorium i Lissabon tillkom ungefär hundra nya substanser enbart under åren 2008 till och med 2011. Narkotikatillgängligheten bedöms i Sverige, utifrån ett fyrtioårigt perspektiv, vara omfattande idag och det finns inga uppenbara tecken på att tillgängligheten skulle minska inom en snar framtid.

Handel med narkotika torde i än högre grad nu påverkas av förhållanden utanför Sveriges gränser, särskilt som den mesta av narkotikan importerar. Under 1990-talet ökade den problematiska narkotikaanvändningen i Sverige. Därefter är utvecklingen ytterst sparsamt undersökt, men det finns inga tydliga indikationer på att någon förbättring skulle ha skett. (Källa: Missbruket, kunskapen och vården, SOU 2011:6.)

Cannabis är det vanligaste använda narkotiska preparatet. Det är därtill den enda narkotikasorten som omfrågas i Statens folkhälsoinstituts hälsoenkät, vilket är den enda studie som följer utvecklingen av befolkningens narkotikavanor. Resultaten visar att ungefär 150 000 människor har använt cannabis någon gång det senaste året, 2010. (Källa: Missbruket, kunskapen och vården, SOU 2011:6.)

Olika skattningar har dock genomförts genom åren av hur många individer som injicerar narkotika eller tar narkotika så gott som dagligen, oavsett preparat. Den senaste skattningen gäller år 2003 och den visade på närmare 26 000 individer som tar narkotika så gott som dagligen, vilket innebär en minskning jämfört med skattningar under perioden 2000–2002. (Källa: Bättre kontroll av missbruksmedel, SOU 2008:120.)

Utvecklingen av ständigt nya substanser som är att betrakta som narkotika växer fram. Det är nödvändigt att i denna kontext ställa sig frågan: Vilka redskap ska vårt samhälle använda sig av i syfte att förhindra, bromsa och hjälpa de människor som hamnat i ett narkotikamissbruk?

5.3 Användande av dopning – fara för hälsa och idrott

Dopning är ett problem och en utmaning för hela samhället, inte endast för idrotten där dopning varit och är det största problemet. När vi i denna motion använder uttrycket dopning inom idrotten tillämpar vi den definition som utredningen Bättre kontroll av missbruksmedel (SOU 2008:120) använder sig av. Dopning avser därmed fusk inom idrottsrörelsen genom tillsatser av otillåtna preparat eller användning av otillåtna metoder enligt World Anti-Doping Agency:s (WADA) dopningslista i syfte att som enskild idrottsutövare höja sin prestationsförmåga.

Narkotikautredningen använder i övrigt följande definition gällande dopning. Den otillåtna hantering av sådana medel som omfattas av dopningslagen. De dopningsmedel som är förbjudna enligt dopningslagen är syntetiska anabola steroider, testosteron och dess derivat, tillväxthormon och kemiska substanser som ökar produktion och frigörelse av testosteron och dess derivat eller av tillväxthormon.

Det handlar om tre någorlunda tydligt definierade huvudgrupper, utanför elitidrotten, som använder dopningsmedel. Personer som vill öka muskelstyrkan, individer som är så kallade esteter, som vill öka muskelstyrkan vid kroppsbyggande samt kriminella som använder dopningsmedel som redskap för att bli känslomässigt avtrubbade i samband

med planering och genomförande av grova brott. (Källa: Bättre kontroll av missbruksmedel, SOU 2008:120.)

Det finns betydande osäkerhet rörande omfattningen av bruk av dopningsmedel. Enligt en artikel publicerad i the Lancet i maj 2008, beräknas antalet personer i Sverige som har missbrukat anabola steroider omfatta någonstans mellan 50 000 och 100 000 människor. Denna uppskattning bygger, enligt samma artikel, på att ungefär en procent av den totala populationen i USA respektive Sverige använt anabola dopningsmedel.

I denna verklighet krävs det att samhället förmår besvara några tydliga frågor: Vad är det som gör att människor är beredda att riskera sin hälsa och ytterst sina liv för att använda dopningsmedel och på vilka olika sätt kan vi gemensamt vända denna utveckling?

5.4 Tobakens samband med ohälsa – ett normarbete

Västvärldens enskilt största folkhälsoproblem, som går att förebygga, är fortfarande tobaksrökning. Tobaksrökning beskrivs av World Health Organization (WHO) som en världsomfattande epidemi som varje år dödar omkring 5,4 miljoner människor (Källa: WHO, 2008). Det motsvarar ungefär att 10 000 stora passagerarflygplan skulle stöta varje år och att alla ombord omkommer. Det handlar om så många människor om året som avlider av rökning och dess långsiktiga konsekvenser att det är svårt att förstå och ta till sig.

I Sverige fortsätter rökningen att minska. Trots detta är fortfarande nära var åttonde kvinna och var tionde man dagligrökare. För såväl kvinnor som män är andelen dagligrökare högst i åldrarna 45 till och med 65 år. Därtill bland personer med kort utbildning.

Socialstyrelsens rapport Registeruppgifter om tobaksrökningens skadeverkningar visar att ungefär 12 000 människor i Sverige varje år dör av rökning och dess konsekvenser. Det är, lågt räknat, 40 gånger fler än som dör i trafikolyckor varje år. Förutom att rökning tar människors liv innebär den också omfattande kostnader för stat, landsting, kommun och arbetsgivare. Enligt Statens folkhälsoinstitut (Rapport 2011:16) beräknas rökningen i Sverige totalt kosta minst 30 miljarder kronor per år i kostnader för sjukvård, sjukskrivningar och bortfall av produktion.

I den vetenskapliga tidskriften the Lancet publiceras en analys av 88 genomförda studier med närmare sex miljoner deltagare med nära 300 000 fall av diabetes. Rökare löper 37 procent högre risk att drabbas av diabetes typ 2. Passiva rökare löper 22 procent högre risk. Ju mer man röker desto högre risk.

I en studie från Karolinska Institutet konstateras att risken att utveckla progressiv aggressiv multipel skleros (MS) ökar med 4,7 procent för varje år patienter med MS

fortsätter att röka. Det leder därtill till stadig försämring av sjukdomstillståndet och betydande funktionshinder.

Att väga människors fundamentala rätt att bestämma över sina egna liv mot de farliga effekter och inverkan som tobaksrökningen har på liv och hälsa är en känslig uppgift som kräver väl avvägda förslag och en balans i avvägningarna som stämmer överens såväl med etiska principer som tar hänsyn till kostnader i liv och hälsa för den enskilde som de samlade samhällskostnaderna.

Därtill har snuset en särställning i Sverige. Tobaksdirektivutredningen har därför att noga väga skillnader och likheter med följande. Exempelvis att det europeiska förbudet mot smakmärkning aldrig var avsett att gälla för snuset.

Vilka medel ska samhället använda sig av i avvägningar mellan frihet och restriktivitet när det gäller konsumtion och bruk av medel som skadar människor? Vilken nivå är exempelvis rimlig gällande skatterna på konsumtion av tobak och alkohol?

6. Ta fram en fördjupad och förnyad ANDT-strategi

Det är dels viktigt att fullfölja och utveckla den ANDT-strategi som alliansregeringen slog fast år 2011, dels viktigt att ta fram en fördjupad och förnyad strategi. Det övergripande målet och visionen ska fortsatt vara ett samhälle fritt från narkotika och dopning, samt minskade medicinska och sociala skador orsakade av bruk av alkohol och därtill ett kontinuerligt minskat bruk av tobak.

Det finns ingen motsatsställning mellan å ena sidan att föra en fortsatt restriktiv politik mot narkotika och dopning, och å andra sidan ta till sig forskning och beprövad erfarenhet i syfte att försöka hjälpa alla dem som hamnat i ett missbruk oavsett om det handlar om narkotika, dopning, alkohol eller tobak.

ANDT-rådet som består av representanter från såväl myndigheter som forskarvärlden, idéburna organisationer och kommuner har en viktig uppgift att kunna hjälpa till att skapa ökad samordning och samverkan för att kunna nå de högt uppsatta målen i den övergripande ANDT-strategin.

Av alla insatser så väljer vi att allra främst prioritera det förebyggande arbetet riktat mot barn, unga och unga vuxna. Vi är medvetna om att dessa ANDT-frågor många gånger är känsliga och kräver ett balanserat synsätt och förmåga att kunna göra avvägningar mellan motstridande intressen.

De konkreta insatserna för att integrera och stärka det brottsförebyggande och drogförebyggande arbetet är i stort behov av att vidareutvecklas. Därtill en ökad samverkan för tidigare insatser i syfte att kunna minska nyrekrytering avseende narkotikabrottsligheten.

Därtill behöver samverkan och samarbetet mellan Kriminalvården och exempelvis Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården förbättras och stärkas för att kunna säkra ett effektivt återfallsförebyggande arbete och meningsfulla förberedelser inför frigivning.

Därutöver behöver tillsynen förstärkas och det gemensamma utvecklingsarbetet mellan länsstyrelserna genomförs som bland annat handlar om kvalitetsutveckling och samverkan avseende tillsyn. Det ska leda till tydligare roller för länsstyrelserna och gemensamma metoder för en likvärdig och rättssäker tillämpning.

Vi föreslår:

- Ta fram en fördjupad och förnyad ANDT-strategi samt strategier för genomförande.
- Samhällets insatser ska sätta fokus på att minska tillgången till droger, det gäller särskilt ungdomar och unga vuxna.
- Ta skyndsamt fram en strategiplan för hur vi fortsatt kan utveckla det förebyggande arbetet gällande minderårigas bruk av alkohol.
- Ta skyndsamt fram en strategiplan för hur vi fortsatt kan utveckla det förebyggande arbetet mot bruk av narkotika bland minderåriga.
- Ta skyndsamt fram en strategiplan för hur vi fortsatt kan utveckla det förebyggande arbetet mot bruk av dopning bland minderåriga.
- Ta skyndsamt fram en strategiplan för hur vi fortsatt kan utveckla det förebyggande arbetet mot bruk av tobak bland minderåriga.
- I samband med familjeklassificering utan dröjsmål överväga också andra åtgärder såväl på kort som på lång sikt. Det handlar bland annat om att se över vilka medel och redskap som står till polis, tull och folkhälsomyndighetens förfogande.
- Möjliggör ett temporärt förbud för en substans i ett år under den tid prövning och klassificering pågår.
- Se över tillgången på platser inom tvångsvården av missbrukare.
- Göra en översyn av möjligheterna att gårdsförsäljning av lokalproducerat öl, vin och cider kan bedrivas under kontrollerade former i Sverige samtidigt med ett bibehållet monopol för Systembolaget att sköta alkoholförsäljning.

Cecilia Widegren (M)

Margareta B Kjellin (M)

Amir Adan (M)

Sofia Arkelsten (M)

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Finn Bengtsson (M)

Sofia Fölster (M)

Thomas Finnborg (M)

Anette Åkesson (M)